

คู่มือการตรวจประเมินสุขลักษณะสถานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำพื้นเมือง

การผลิตอาหารจะต้องมีการกำหนด วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ผลิตมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนอันตรายทั้งด้าน เคมี จุลชีววิทยา และกายภาพสู่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจมาจากสิ่งแวดล้อม ตัวอาคาร เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้การผลิต แต่ละขั้นตอน การจัดการด้านสุขอนามัย ทั้งการบำรุงรักษาความสะอาด และผู้ปฏิบัติงาน จะต้องคำนึงถึง 6 หัวข้อดังต่อไปนี้

1. สถานที่ตั้งและอาคารผลิต
2. เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต
3. การควบคุมกระบวนการผลิต
4. การสุขาภิบาล
5. การบำรุงรักษาและทำความสะอาด
6. บุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน

หลักเกณฑ์ดังกล่าว มีข้อกำหนดในแบบประเมินที่แสดงถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับอาหารที่ผลิตเนื่องจากการเกิดข้อบกพร่อง ซึ่งข้อบกพร่องดังกล่าวมีหลายระดับ ขึ้นกับอันตราย ความเสี่ยง ที่ก่อให้เกิดอาหารมีคุณภาพไม่ดี ไม่ปลอดภัย เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค จากแบบประเมินนี้ได้แบ่งระดับอันตรายเป็น

Critical (C) หมายถึง เป็นระดับวิกฤตที่ต้องไม่พบในการประเมินสุขลักษณะ การปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกรมประมง และมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์นั้น ไม่ปลอดภัยต่อการบริโภคหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

Serious (Se) หมายถึง การปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกรมประมง มีผลทำให้ผลิตภัณฑ์นั้น ไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค และข้อบกพร่องดังกล่าวไม่จัดอยู่ในระดับ Critical

Major (M) หมายถึง การปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกรมประมง มีผลทำให้ผลิตภัณฑ์นั้น อาจไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค และข้อบกพร่องดังกล่าวไม่จัดอยู่ในระดับ Critical และ Serious

Minor (N) หมายถึง ข้อบกพร่องจากสุขลักษณะประกอบที่มีความเสี่ยงต่ำที่จะทำให้เกิดอันตราย สามารถพบได้ การปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกรมประมง แต่ไม่มีผลทำให้ผลิตภัณฑ์นั้น ไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค และข้อบกพร่องดังกล่าวไม่จัดอยู่ในระดับ Critical Serious และ Major

ได้มีการกำหนดเกณฑ์อันตรายสูงสุดในการประเมินแต่ละหัวข้อ ซึ่งผู้ประเมินจะต้องไม่ประเมินสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

จำนวนข้อกำหนดตาม มาตรฐาน	เกณฑ์กำหนดข้อบกพร่องตาม มาตรฐาน			
	C	Se	M	N
19	5	14	19	6

เกณฑ์การประเมิน

ผลการประเมิน	จำนวนข้อบกพร่องที่พบ			
	C	Se	M	N
ผ่าน	0	<2	<5	-
ไม่ผ่าน	>0	2	5	-

*5 Minor = 1 Major

ได้มีการกำหนดเกณฑ์อันตรายสูงสุดในการประเมินแต่ละหัวข้อ ซึ่งผู้ประเมินจะต้องไม่ประเมินสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

หัวข้อ	ระดับอันตราย		แนวทางการพิจารณา
1.สถานที่ตั้งและอาคารผลิต			
1.1 สถานที่ตั้งไม่อยู่ใกล้แหล่งที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนในอาหารหรือแหล่งพักยยะ		Se M	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ไม่มีคอกปศุสัตว์หรือสถานเลี้ยงสัตว์ ➢ ไม่มีสิ่งปฏิกูลอาจเป็นแหล่งเพาะพันธ์สัตว์และแมลง หรือสภาพที่ไม่เหมาะสม
1.2 อาคารผลิตมีขนาดเหมาะสม แยกออกจากบริเวณที่อยู่อาศัย เป็นสัดส่วน ง่ายต่อการทำความสะอาด สะดวกในการปฏิบัติงาน			
1.2.1 แยกบริเวณของดิบและสุก ควรจะมีสายการผลิตไปทางเดียวเพื่อป้องกันการปนเปื้อนที่อาจจะเกิดขึ้นได้		Se M	<ul style="list-style-type: none"> ➢ มีการแบ่งพื้นที่การผลิตออกเป็นสัดส่วนและถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการปนเปื้อน ➢ จัดบริเวณการผลิตเป็นไปตามสายงานการผลิต
1.2.2 พื้น ฝาผนัง และเพดานของอาคารและสถานที่ผลิต ก่อสร้างด้วยวัสดุที่คงทน เรียบ ทำความสะอาดและซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดเวลา		Se M	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พื้นที่มีการผลิตสะอาด ทำด้วยวัสดุแข็งแรง ผิวเรียบ ไม่ดูดซับน้ำ ระบายน้ำได้ดี ไม่มีน้ำขัง ➢ รอยต่อของพื้นและผนังไม่ควรหักมุม หากมีรอยต่อที่หักมุมบริเวณนั้นต้องเรียบ สะอาด ➢ ผนัง เรียบ สะอาด ไม่มีรอยร้าว รอยแยก และ ไม่ดูดซับน้ำ ➢ เพดานและสิ่งยึดติดด้านบน เรียบ สะอาด ไม่มีรอยแตก
1.2.3 มีการระบายอากาศที่ดี ไม่อับชื้น		M N	<ul style="list-style-type: none"> ➢ มีการระบายอากาศที่ดี ไม่อับชื้นสามารถระบายกลิ่น ความชื้น และความร้อนได้อย่างเหมาะสม

หัวข้อ	ระดับอันตราย			แนวทางการพิจารณา
1.2.4 พื้นที่ปฏิบัติงานมีบริเวณ เพียงพอและมีแสงสว่างเหมาะสม		M	N	<ul style="list-style-type: none"> ➤ มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานและจัดวางอุปกรณ์เหมาะสม ➤ มีแสงสว่างที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน
1.2.5 มีการป้องกันสัตว์ เข้าสู่บริเวณ ผลิต โดยติดตั้งตาข่ายหรือมุ้ง ลวด	C	Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ไม่มีช่องเปิดที่จะเป็นทางเข้าออกของสัตว์ต่างๆ หากมีต้องมีระบบการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ระบบป้องกันหนู แมลงและสัตว์อื่นๆ ➤ ไม่มีหนู แมลงและสัตว์อื่นๆ ในบริเวณสถานแปรรูป ➤ มีวิธีการกำจัดและป้องกัน
1.2.6 แยกออกจากบริเวณที่อยู่อาศัย เป็นสัดส่วน		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ต้องแยกบริเวณผลิตออกเป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกับที่อยู่อาศัย
2. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ ที่ใช้ในการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ สัมผัสกับอาหารต้องทำจากวัสดุที่ไม่ ดูดซับน้ำ ปลอดภัย ไม่ทำความ สะอาดได้ง่าย		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ วัสดุ อุปกรณ์ สะอาด มีผิวเรียบ ทำจากวัสดุปลอดภัย ไม่ดูดซับน้ำ ไม่เป็นพิษ ไม่ควรมีรอยต่อมาก และหากมีรอยต่อต้องเรียบ ไม่เป็นซอกมุม ที่เป็นแหล่งสะสมของจุลินทรีย์ ➤ เครื่องมือ เครื่องจักร ควรออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งาน ทำความสะอาดได้ง่าย และดูแลบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ ➤ พื้นผิวบริเวณปฏิบัติงานที่สัมผัสอาหาร เช่น โต๊ะ ทำจากวัสดุผิวเรียบ ไม่เป็นสนิม ไม่เป็นพิษ ทนต่อการกัดกร่อน และควรมีความสูงจากพื้นให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน
3. การควบคุมการผลิต				
3.1 วัตถุดิบ ส่วนผสม และภาชนะบรรจุ				
3.1.1 วัตถุดิบที่ใช้ในกระบวนการ ผลิตต้องสด สะอาด มีการควบคุม อุณหภูมิ เพื่อรักษาคุณภาพ		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ มีการคัดเลือกวัตถุดิบ และตรวจคุณภาพ รวมทั้งบันทึกแหล่งที่มา/น้ำหนัก ➤ มีการล้างทำความสะอาดอย่างเหมาะสมในบางประเภทผลิตภัณฑ์ที่จำเป็น ➤ มีการเก็บรักษาอย่างเหมาะสม ➤ สถานที่เก็บวัตถุดิบต้องเหมาะสม สะอาด เป็นสัดส่วน ไม่เกิดการปนเปื้อน ➤ บริเวณรับวัตถุดิบต้องสะอาด ถูกสุขลักษณะ และแยกออกจากบริเวณผลิต ในบางประเภทผลิตภัณฑ์

หัวข้อ	ระดับอันตราย			แนวทางการพิจารณา
<p>3.1.2 เลือกใช้ส่วนผสมชนิดที่ใช้สำหรับการผลิตอาหารและมีการจัดเก็บในที่สะอาดเป็นส่วน ป้องกันการปนเปื้อนจากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค เช่น แมลง และหนู</p>		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ สารเคมีและสารปรุงแต่งที่ใช้กับผลิตภัณฑ์ต้องได้รับการรับรอง อนุญาตให้ใช้กับอาหารได้ ➤ มีการใช้วัตถุเจือปนอาหารตามที่กฎหมายกำหนด ➤ มีฉลากอย่างชัดเจน และมีการควบคุมการใช้ที่เหมาะสม และเก็บแยกเป็นหมวดหมู่ ในสถานที่ที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ ➤ สารเคมีที่เป็นพิษ มีฉลากชัดเจน เก็บแยกจากห้องผลิต สถานที่เก็บวัตถุดิบและห้องบรรจุ
<p>3.1.3 เลือกใช้ภาชนะบรรจุที่สะอาด ปลอดภัย มีการเก็บรักษาในที่มิดชิดปราศจากฝุ่นละออง</p>		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ วัสดุ บรรจุภัณฑ์ ทำจากวัสดุเหมาะสม ➤ สถานที่เก็บถูกสุขลักษณะ
<p>3.2 มีการผลิตและควบคุมการผลิตที่ถูกต้องตามคู่มือการผลิตผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของกรมประมงหรือวิธีการอื่น ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ</p>	C	Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ไปยังผลิตภัณฑ์ ➤ มีขั้นตอนการผลิตถูกต้องและเหมาะสม เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ไม่ย้อนกลับ

หัวข้อ	ระดับอันตราย	แนวทางการพิจารณา
3. การควบคุมการผลิต (ต่อ)		
<p>3.2 มีการผลิตและควบคุมฯ (ต่อ)</p> <p>- การผลิต (ตามวิธีการผลิตของประเภทผลิตภัณฑ์)</p>		<p><u>การทำให้สุก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ควบคุมการให้ความร้อน (อุณหภูมิ) และเวลาที่ใช้ในการทำให้สุก ❖ ป้องกันไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของผลิตภัณฑ์ที่ผ่านความร้อนแล้ว <p><u>การตากแห้งและการหมัก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ บริเวณตากแห้งและหมักผลิตภัณฑ์ สะอาด ไม่มีสัตว์เลื้อยหรือสัตว์ไม่พึงประสงค์ ❖ การตากและการหมักต้องไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนไปยังผลิตภัณฑ์ หากเป็นบริเวณเปิดโล่ง ต้องมีสิ่งปกปิดผลิตภัณฑ์ให้มิดชิด รวมทั้งภาชนะที่ใช้ในการหมักต้องมีฝาปิดมิดชิด ❖ บริเวณที่จัดวางภาชนะที่ใช้หมัก (เช่น โอ่ง น้ำปลา ปลาร้า ปลาซ้มน) ต้องสะอาด ไม่เป็นแหล่งสะสมของสิ่งสกปรก หรือแหล่งก่อให้เกิดเชื้อโรค เช่น บริเวณที่มีน้ำขัง <p><u>การอบและรมควัน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ตู้อบ/รมควันต้องสะอาด ไม่เป็นที่สะสมของเขม่าควัน <p>มีการทำให้เย็นอย่างถูกสุขลักษณะและเหมาะสม หลังการอบหรือรมควัน ในบริเวณที่ปิดมิดชิดป้องกันแมลง และสัตว์ต่างๆ ได้</p>
<p>- การบรรจุผลิตภัณฑ์</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➢ บริเวณบรรจุผลิตภัณฑ์ต้องเป็นสัดส่วนและสะอาด ➢ ปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน ➢ ควบคุมการบรรจุและตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ
<p>- ผลิตภัณฑ์</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➢ มีการตรวจสอบวิเคราะห์ทางวิชาการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และเก็บบันทึกไว้อย่างน้อย 2 ปี ➢ มีการคัดแยกหรือทำลายผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม ➢ มีสถานที่เก็บผลิตภัณฑ์ที่สะอาด เป็นระเบียบ และเหมาะสมกับแต่ละชนิดผลิตภัณฑ์

หัวข้อ	ระดับอันตราย			แนวทางการพิจารณา
3.3 ควรจัดบันทึกข้อมูลการผลิตทุกครั้ง เพื่อความสะดวกในการติดตามคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ		M	N	มีการบันทึกข้อมูลการผลิต
4. การสุขาภิบาล				
4.1 ใช้น้ำสะอาด มีคุณภาพเทียบเท่าน้ำบริโภค	C	Se	M	น้ำ/น้ำแข็งที่สัมผัสกับอาหารในกระบวนการผลิต <ul style="list-style-type: none"> ➤ มีคุณภาพหรือมาตรฐานเป็นไปตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ➤ มีการเก็บรักษาและขนถ่ายอย่างถูกสุขลักษณะ รวมถึงระบบท่อส่งน้ำ และภาชนะที่ใส่ต้องสะอาด ปลอดภัย ไม่ดูดซับน้ำ
4.2 มีอ่างล้างมือก่อนทางเข้าบริเวณผลิต และในห้องสุขา		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ มีอ่างล้างมือซึ่งติดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสม ➤ อ่างล้างมือ สะอาด มีก๊อกน้ำแบบไม่ใช้มือปิดเปิด พร้อมสบู่เหลว และอุปกรณ์ทำให้มือแห้ง
4.3 มีห้องสุขาที่สะอาดและจำนวนเพียงพอกับบุคลากร		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ แยกจากบริเวณผลิตหรือไม่เปิดสู่บริเวณผลิตโดยตรง ➤ มีจำนวนเพียงพอกับผูปฏิบัติงาน ➤ อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้ สะอาด และระบายอากาศดี
4.4 มีระบบการกำจัดขยะและสิ่งสกปรกอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนเข้าสู่กระบวนการผลิต		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ มีภาชนะสำหรับใส่ขยะพร้อมฝาปิดและตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมและเพียงพอ ➤ มีวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสม ➤ ขนถ่ายเศษเหลือออกจากห้องผลิตอย่างสม่ำเสมอ และเหมาะสม
5. การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด				
5.1 ดูแลรักษาความสะอาดของอาคารสถานที่ผลิตและบริเวณโดยรอบอย่างสม่ำเสมอ		M	N	<ul style="list-style-type: none"> ➤ บริเวณโดยรอบสถานแปรรูปสะอาด ไม่วางสิ่งของที่ไม่เกี่ยวข้องและไม่มีขยะหรือสิ่งปฏิกูล ➤ มีทางระบายน้ำที่มีขนาดเหมาะสม ไหลออกสู่ทางระบายน้ำสาธารณะหรือบ่อกักเก็บ เพื่อไม่ให้เกิดน้ำขัง และ
5.2 ดูแลรักษาความสะอาดเครื่องมือเครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งก่อนและหลังการผลิต		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ เก็บอุปกรณ์อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน ➤ ต้องทำความสะอาด อาคารผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต ให้อยู่ในสภาพที่สะอาด ถูกสุขลักษณะก่อนและหลังการใช้งาน

หัวข้อ	ระดับอันตราย			แนวทางการพิจารณา
5.3 ใช้สารทำความสะอาดและสารฆ่าเชื้อโรคที่เหมาะสม ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค		M	N	<ul style="list-style-type: none"> ➤ น้ำยาล้างทำความสะอาด มีคุณสมบัติเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การใช้ และปลอดภัยกับการใช้งาน ➤ จัดเก็บสารเคมีที่ใช้ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อแยกจากวัสดุที่ใช้ในกระบวนการผลิตพร้อมติดป้ายแสดงชื่อสารเคมี
6. บุคลากร				
6.1 มีสุขภาพดี ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นพาหะของโรคทางเดินอาหารและไม่มีแผลเปิดหรือแผลติดเชื้อ	C	Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ผู้ปฏิบัติงานที่สัมผัสอาหาร ไม่เป็นโรคติดต่อ และไม่เป็นพาหะของโรคทางเดินอาหาร ➤ ผู้ปฏิบัติงานในห้องผลิต บรรจุ ไม่มีแผลเปิด แผลติดเชื้อ หรือแผลอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนไปยังผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้จะมีการป้องกันที่เหมาะสม
6.2 ได้รับการตรวจสุขภาพทั้งโรคติดต่อร้ายแรงและโรคทางเดินอาหารเป็นประจำอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง พร้อมเก็บบันทึกผลการตรวจ		M	N	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ไปบันทึกผลการตรวจสุขภาพ
6.3 ได้รับการฝึกอบรมเรื่องสุขลักษณะที่ควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ		M	N	<ul style="list-style-type: none"> ➤ มีการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานด้านสุขลักษณะตามความเหมาะสม
6.4 ล้างมือให้สะอาดทั้งก่อนและหลังปฏิบัติงานทุกครั้ง รวมทั้งในระหว่างการปฏิบัติงานตามความเหมาะสมและทุกครั้งหลังใช้ห้องสุขา	C	Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสกับวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ หรือวัสดุบรรจุภัณฑ์ ต้องล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนเริ่มปฏิบัติงานและหลังใช้ห้องสุขา
6.5 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่ใส่ทำงานต้องสะอาด ขณะปฏิบัติงานต้องสวมหมวกเก็บผมให้มิดชิด ไม่ใส่เครื่องประดับ ถ้าสวมถุงมือถุงมือต้องสะอาด ไม่ดูดซับน้ำและไม่รื้อยขาดหรือรั่ว		Se	M	<ul style="list-style-type: none"> ➤ แต่งกายสะอาด กรณีมีผ้ากันเปื้อน ผ้ากันเปื้อนต้องสะอาด ➤ มีการสวมหมวก/ตาข่ายคลุมผม ให้เรียบร้อย ➤ ถุงมือควรอยู่ในสภาพสมบูรณ์ สะอาด และทำจากวัสดุที่เหมาะสมกับงาน หรือกรณีที่ไม่มีสวมถุงมือต้องมีมาตรการดูแลความสะอาดและฆ่าเชื้อ ก่อนเริ่มปฏิบัติงาน ➤ ไม่สวมใส่เครื่องประดับ เช่น แหวน นาฬิกา ต่างหู ฯลฯ ➤ มือและเล็บต้องสะอาด ไม้ไว้เล็บยาวและทาสีเล็บ

หัวข้อ	ระดับอันตราย			แนวทางการพิจารณา
6.6 ห้ามรับประทานอาหารและสูบบุหรี่ขณะปฏิบัติงาน และไม่ไอ/จามใส่วัตถุบหรือผลิตภัณฑ์		Se	M	➤ แสดงคำเตือน ห้ามหรือป้องกันมิให้บุคคลใดแสดงพฤติกรรมอันน่ารังเกียจในการผลิตอาหาร เช่น สูบบุหรี่ หรือบ้วนน้ำลาย

คู่มือการตรวจประเมินสุขลักษณะสถานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำพื้นเมืองฉบับนี้อ้างถึงหนังสือมาตรฐานกระบวนการผลิต ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ประมง หน้า 15/1-15/2 กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ธันวาคม 2546 และบัญชีแนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 342) พ.ศ. 2555 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และเก็บรักษาอาหารแปรรูปที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่าย